

Delvägledning i fysisk säkerhet

Avlyssningskyddade utrymmen

April 2020

Produktion: Säkerhetspolisen, april 2020

Grafisk formgivning: Säkerhetspolisen

Typografi: Eurostile och Swift

Innehåll

1	Introduktion	4
2	Vad är obehörig avlyssning?	5
	2.1 Obehörig avlyssning av samtal	5
	2.2 Skydd mot obehörig avlyssning	6
3	Ett funktionsbaserat synsätt	7
4	Roller och ansvar	8
	4.1 Utrymmesägare	8
	4.2 Utrymmesansvarig	8
	4.3 Mötesansvarig	8
5	Utformningen av ASK-utrymmen	9
	5.1 Placering	9
	5.2 Beskaffenhet	9
	5.2.1 Ljuddämpning	9
	5.2.2 Luftljudsisoleringsvärden	9
	5.3 Inredning och utrustning	10
6	Rutiner för avlyssningsskyddade utrymmen	11
	6.1 Styrning av tillträde och behörighetskontroll	11
	6.2 Inför, under och efter samtal	11
	6.3 Underhåll och kontroll	12
	6.4 Utbildning	12
7	Checklista	13
	7.1 Utformning av ASK-utrymmen	13
	7.2 Rutiner för ASK-utrymmen	13

1 Introduktion

Denna delvägledning riktar sig till personer som arbetar med fysisk säkerhet inom ramen för säkerhetsskydd. Syftet med delvägledningen är att ge läsaren ökade kunskaper kring utformningen av och rutiner för avlyssningsskyddade utrymmen (ASK-utrymmen). Då utformningen av och rutinerna för ett ASK-utrymme har sin utgångspunkt i verksamhetsutövarens identifierade behov av säkerhetsskydd (som ska framgå av verksamhetens säkerhetsskyddsanalys eller särskilda säkerhetsskyddsbedömningar) redogör denna delvägledning för allmängiltiga principer kring ASK-utrymmen snarare än att utgöra ett konstruktionsunderlag.

För att till fullo kunna ta till sig innehållet i vägledningen bör läsaren ha grundläggande kunskaper inom fysisk säkerhet och även läst Säkerhetspolisens vägledningar Introduktion till säkerhetsskydd, Fysisk säkerhet och Säkerhetsskyddsanalys.

Observera att denna delvägledning inte är heltäckande vad gäller ASK-utrymmen avsedda för säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter i nivån kvalificerat hemlig. För råd och vägledning kring sådana ASK-utrymmen, kontakta säkerhetsskyddsmyndigheten.

Skillnaden mellan obehörig avlyssning och akustiskt röjande signaler

Obehörig avlyssning kan beskrivas som att i hemlighet obehörigen avlyssna eller spela in samtal i eller utanför ett utrymme, med eller utan tekniska hjälpmedel, exempelvis genom gömda inplacerade mikrofoner (så kallade buggar). Enligt 4 kap. 1 § Säkerhetspolisens föreskrifter (PMFS 2019:2) om säkerhetsskydd är röjande signaler (RÖS) elektromagnetiska eller akustiska signaler som alstras i *informationsbehandlande utrustningar* och som, om de kan tydas av obehöriga, kan bidra till att information röjs.

Även om områdena är nära förknippade, och säkerhetsskyddsåtgärderna ur vissa aspekter kan vara liknande, ska skydd mot RÖS, då särskilt skydd mot akustiska röjande signaler, inte blandas ihop med skydd mot avlyssning av samtal. Denna delvägledning tar endast upp skydd mot avlyssning av samtal, inte skydd mot RÖS.

Tips! I vägledningen finns ett antal rutor med tips som är viktiga att komma ihåg vid arbete med ASK-utrymmen.

2 Vad är obehörig avlyssning?

*2 kap. 3 § säkerhetsskyddslagen (2018:585)
2 kap. 2 § säkerhetsskyddslagen (2018:585)
Regeringens proposition 2017/18:89, Ett modernt
och stärkt skydd för Sveriges säkerhet – ny säker-
hetsskyddslag*

Fysisk säkerhet ska förebygga att obehöriga får tillträde till områden, byggnader och andra anläggningar eller objekt där de kan få tillgång till säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eller där säkerhetskänslig verksamhet i övrigt bedrivs. Fysisk säkerhet ska också förebygga skadlig inverkan på sådana områden, byggnader, anläggningar eller objekt. I detta ligger även att skydda mot situationer då någon med eller utan tekniska hjälpmedel obehörigen får insyn i den säkerhetskänsliga verksamheten. Utöver fysisk säkerhet ska säkerhetsskyddsåtgärden informationssäkerhet förebygga att säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter obehörigen röjs.

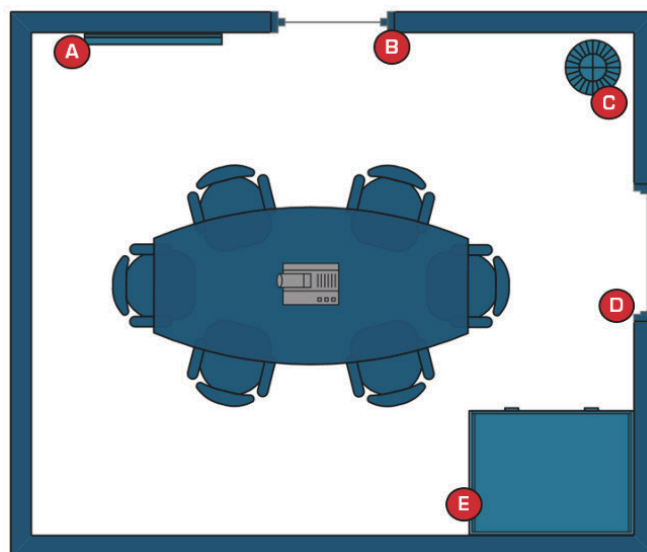
Ett sätt att obehörigen få insyn i säkerhetskänslig verksamhet är att avlyssna samtal som förs kring säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter. Skydd mot obehörig avlyssning innebär alltså skydd mot att säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter obehörigen röjs. Sådant skydd bedrivs ofta med stöd av fysiska säkerhetsskyddsåtgärder. Med andra

ord kan skydd mot obehörig avlyssning ses som en kombination av säkerhetsskyddsåtgärder inom såväl informationssäkerhet som fysisk säkerhet.

2.1 Obehörig avlyssning av samtal

Obehörig avlyssning kan beskrivas som att i hemlighet obehörigen avlyssna eller spela in samtal som obehöriga inte har tillträde till. Obehörig avlyssning kan ske med eller utan tekniska hjälpmedel för återgivning av ljud.

När vi samtalar så uppstår det ljud. Ljud kan beskrivas som en mekanisk vågrörelse eller vibration som överförs genom olika material. Ljud kan delas upp i två olika typer, luftburet ljud och strukturburet ljud. Det luftburna ljudet är det akustiska fenomenet som vi uppfattar med våra öron. Det strukturburna ljudet motsvarar i detta sammanhang vibrationer överförda i solida material. De båda typerna av ljud kan växelverka, och särskilt det strukturburna ljudet kan färdas mycket långt från den ursprungliga ljudkällan. Strukturburet ljud kan uppstå i alla typer av strukturer som förbinder ett utrymme med omgivningen. Nedan illustreras några exempel på överföringsvägar av både luftburet och strukturburet ljud (Figur 1).

Figur 1: Exempel på överföringsvägar. A: ljud via radiator med rör, B: ljud via fönster, C: ljud via ventilation, D: ljud via springor i dörröppning, E: ljud via säkerhetsskåp fastbultat i vägg

Ljudet i ett ASK-utrymme kan avlyssnas med hjälp av olika typer av tekniska hjälpmedel. Beroende på avståndet mellan avlyssningsutrustningen och utrymmet delas metoderna in i distansavlyssning, närinhämtning och inplacerad utrustning.

Vid distansavlyssning kan ljudet avlyssnas på sådant avstånd att ingen utrustning finns i direkt anslutning till byggnaden. Närinhämtning innebär att ljud upphämtas från en plats utanför utrymmen och att avlyssningsutrustningen finns i eller i direkt anslutning till byggnaden. Detta kan exempelvis ske via någon av de strukturer som binder samman utrymmen med omgivningen eller via direkt avlyssning på utrymmets angränsande ytor. Inplacerad utrustning innebär att utrustningen placerats dolt inne i utrymmen.

Denna typ av tekniska hjälpmedel spelar vanligen endast in ljud, men det finns också utrustning som kan spela in ljud och sända det vidare i realtid, alternativt skicka iväg ljudet till en mottagare vid förutbestämda intervall.

2.2 Skydd mot obehörig avlyssning

En verksamhetsutövare som ska föra samtal kring säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter kan behöva skydda mot obehörig avlyssning. Säkerhetsskyddsanalysen och det identifierade säkerhetsskyddsbehovet utgör underlag för vilka säkerhetsskyddsåtgärder som behöver vidtas.

Ett sätt att förebygga obehörig avlyssning är att nyttja ASK-utrymmen. Hur dessa utrymmen utformas och hur tillhörande rutiner anpassas utgår från skyddsvärdet i relation till säkerhetshot och sårbarheter. Det kan vara skillnad på ett ASK-utrymme som utformats för samtal i säkerhetsskyddsklassen konfidentiell jämfört med ett utrymme som utformats för samtal i säkerhetsskyddsklassen hemlig. Likaså kan rutinerna för ett ASK-utrymme som ska klara av att skydda mot avlyssning som sker på utsidan av utrymmen vara annorlunda än de rutiner som ska förebygga att utrustning göms inuti utrymmen.

Ett ASK-utrymme måste också anpassas utifrån den befintliga fysiska säkerheten i övrigt, det vill säga upptäckande, försvårande och hanterande säkerhetsskyddsåtgärder.

3 Ett funktionsbaserat synsätt

2 kap. 3 § säkerhetsskyddslagen (2018:585)

Med ett funktionsbaserat synsätt kan verksamhetsutövaren utforma den fysiska säkerheten utifrån säkerhetsskyddslagens krav på att upptäcka, försvåra och hantera

obehörigt tillträde och skadlig inverkan. När det gäller skydd mot obehörig avlyssning behöver den fysiska säkerhetens utformning anpassas utifrån verksamhetsutövarens förutsättningar, skyddsvärde och dimensionerande hotbeskrivning (DHB).

4 Roller och ansvar

4.1 Utrymmesägare

Utrymmesägare kan beskrivas som den funktion hos verksamhetsutövaren som har det huvudsakliga ansvaret för verksamhetens ASK-utrymmen. Det är utrymmesägaren som bland annat beslutar om hantlingsregler för utrymmen och vilka som ska ha behörighet till utrymmena.

4.2 Utrymmesansvarig

Varje ASK-utrymme bör ha minst en person som är utsedd som ansvarig för ASK-utrymmet. En utrymmesansvarig har till uppgift att exempelvis säkerställa underhåll och kontroll, tillse att rutiner för utrym-

met (eller utrymmena) följs samt att utbilda mötesansvariga. Det är också lämpligt att bokningar av ASK-utrymmen sker genom utrymmesansvariga. En förteckning av utrymmesansvariga bör finnas hos utrymmesägaren.

4.3 Mötesansvarig

Mötesansvariga kan beskrivas som de som har behörighet att nyttja utrymmen för enskilda möten. Innan en mötesansvarig tilldelas behörighet behöver den mötesansvariga ha genomgått särskild utbildning som bland annat inkluderar de rutiner som gäller för utrymmen. En förteckning av mötesansvariga bör finnas hos utrymmesansvariga.

5 Utformningen av ASK-utrymmen

5.1 Placering

4 kap. 1 § säkerhetsskyddsförordningen (2018:685)

Ett utrymme där säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter behandlas ska vara försett med funktioner för att upptäcka, försvåra och hantera obehörigt tillträde och skadlig inverkan utifrån ett identifierat säkerhetsskyddsbehov.

Generellt gäller att ett ASK-utrymme bör placeras så centralt som möjligt i en anläggning, utan några fönster eller andra större öppningar. Beroende på det identifierade säkerhetsskyddsbehovet kan det vara nödvändigt att placera ASK-utrymmen i en del av en anläggning där obehöriga inte heller har tillträde till omkringliggande utrymmen, exempelvis i en egen sektion med styrning av tillträde. Se Säkerhetspolisens vägledning i Fysisk säkerhet för mer information om sektionering.

5.2 Beskaffenhet

5.2.1 Ljuddämpning

Ett ASK-utrymme bör utformas med adekvat dämpning så att ljud från samtal i normal samtalston inte kan överföras till närliggande utrymmen genom exempelvis ventila-

tion, springor mellan dörr och karm eller andra överföringsvägar. För att ytterligare öka skyddet mot avlyssning kan ett ASK-utrymme utformas med sådan dämpning att högröstade samtal inte heller hörs utanför utrymmet.

Beroende på det identifierade säkerhetsskyddsbehovet bör även strukturella överföringsvägar beaktas, exempelvis rördragningar, regler och armerade betongbjälklag. Detta innebär även att sådant som fästs i utrymmens omslutningsyta, exempelvis en whiteboardtavla i en vägg, bör undvikas då detta kan bli en ljudbrygga mellan ett ASK-utrymme och den byggnadstekniska strukturen.

5.2.2 Luftljudsisoleringsvärden

Luftljudsisolering kan beskrivas som ett mått på hur mycket ljud som överförs från ett utrymme till ett annat. Ju högre luftljudsisoleringsvärde (reduktionstal, R_w) desto svårare är det att avlyssna ett samtal i angränsade rum utan några hjälpmedel.

Tabell 1 innehåller exempel på subjektiv uppfattning av ljud vid olika ljudisoleringar. Se Boverkets handbok Bullerskydd i bostäder och lokaler för mer detaljer kring subjektiv uppfattning av samtal och högröstade samtal vid olika ljudisoleringar.

R'w	Normalt samtal	Högröstat samtal	Skrik
35	Hörs	Hörs	Hörs
40	Kan höras		
44	Hörs inte	Kan höras	
48		Hörs inte	Kan höras
52			Hörs inte
60			

Tabell 1: Subjektiv uppfattning av ljud vid olika ljudisoleringar utan hjälpmedel

5.3 Inredning och utrustning

Teknisk utrustning som kan avlyssnas, exempelvis mobiltelefoner och smartklockor, är olämpliga att ta med in i ett ASK-utrymme. Sådan utrustning bör lämnas i anvisad låsbar förvaringsenhet som inte ligger intill till ASK-utrymmen.

I syfte att reducera möjligheterna att gömma avlyssningsutrustning i ett ASK-utrymme bör exempelvis bord och stolar vara inspekterbara utan att de behöver tas isär eller öppnas upp.

6 Rutiner för avlyssnings- skyddade utrymmen

6.1 Styrning av tillträde och behörighetskontroll

5 kap. 5 § Säkerhetspolisens föreskrifter (PMFS 2019:2) om säkerhetsskydd

5 kap. 6 § Säkerhetspolisens föreskrifter (PMFS 2019:2) om säkerhetsskydd

För att säkerställa att endast behöriga har tillträde till ASK-utrymmen ska passersystem för identifiering eller behörighetskontroll användas. Passersystemet ska omges av säkerhetsskyddsåtgärder som motsvarar vald skyddsdimensionering. När ett ASK-utrymme inte används bör det låsas och upptäckande funktioner i form av exempelvis larm aktiveras i syfte att säkerställa att endast behöriga tillträder utrymmet. Verksamhetsutövaren bör föra en logg över tillträden till ASK-utrymmen för att skapa spårbarhet i nyttjandet av ASK-utrymmen.

Andra relevanta säkerhetsskyddsåtgärder kan vara att anpassa behörigheterna så att det alltid krävs två behöriga personer för att öppna ett ASK-utrymme. För vissa verksamhetsutövare kan det även vara nödvändigt att ha rutiner för att inga personer ska tillåtas att vistas ensamma i ASK-utrymmen, oavsett behörighet.

Verksamhetsutövaren bör ta fram rutiner för hantering av eventuella externa besök i ASK-utrymmen.

Tips! Tänk på att fysisk säkerhet inte enbart består av byggnadsteknik och säkerhetsteknik, utan är beroende av personal som följer verksamhetsutövarens rutiner.

Det är exempelvis ingen större mening med att ha ett ASK-utrymme som reducerar sårbarheterna för avlyssning av samtal, om inte dörren till utrymmen stängs när samtal förs.

6.2 Inför, under och efter samtal

Verksamhetsutövaren bör ha rutiner för bokning av ASK-utrymmen genom utrymmesansvariga.

Inför ett samtal i ett ASK-utrymme bör det kontrolleras enligt en av verksamhetsutövaren upprättad instruktion. En sådan instruktion kan till exempel innehålla en beskrivning av de rutiner som gäller för utrymmet samt en lista på den utrustning och de möbler som finns i utrymmet. Instruktionen kan med fördel kompletteras med en bild på hur utrymmet ska se ut när det är iordningställt, så att inga avvikande installationer, utrustning eller liknande förändringar har gjorts.

Teknisk utrustning såsom mobiltelefoner, datorer, smarta klockor och liknande lämnas i anvisad låsbar förvaringsenhet som inte angränsar till ASK-utrymmet.

Tips! Tänk på att information kring möten som kommer att innehålla uppgifter i högre säkerhetsskyddsklasser bör begränsas vad gäller exempelvis tidpunkt för mötet, innehåll och deltagare.

Under samtal i ett ASK-utrymme bör det finnas en utsedd mötesansvarig som ser till att rutinerna för utrymmet följs, vilket inkluderar att säkerställa att det endast samtalas om säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter upp till den nivå som utrymmet är avsett för. Detta gäller såväl under mötets genomförande som vid eventuella pauser under mötet.

Efter att mötet har genomförts bör ASK-utrymmet kontrolleras i syfte att säkerställa att inget otillåtet har lämnats i utrymmet. ASK-utrymmet bör också återställas efter genomfört samtal. I syfte att skapa ytterligare spårbarhet i utnyttjandet av ett ASK-utrymme bör en anteckning föras vad gäller tidpunkt för genomförda möten, med information om exempelvis deltagare och vem som var ansvarig för mötet.

Tips! Tänk på att ha rutiner för att informera och hantera externa mötesdeltagare som har med sig exempelvis mobiltelefoner till mötet.

6.3 Underhåll och kontroll

Regelbundna kontroller och eventuella justeringar av behörigheter till utrymmen är en viktig del för att upprätthålla säkerhetsskyddet. Förutom de inspektioner som sker efter varje möte bör verksamhetsutövaren även ha en plan för att regelbundet kontrollera samtliga aspekter av utrymmen, det vill säga utrymmens placering, beskaffenhet, inredning och utrustning, samt den fysiska säkerheten i övrigt. För vissa verksamhetsutövare kan det även vara nödvändigt att kontrollera kringliggande utrymmen.

För att säkerställa skyddet i ett ASK-utrymme bör det även finnas rutiner för exempelvis städning och tekniskt underhåll i utrym-

met. Säkerhetspolisens vägledning i Fysisk säkerhet beskriver hur personell bevakning kan användas för att övervaka utomstående som behöver få tillträde till säkerhetskänsliga utrymmen. För vissa verksamhetsutövare kan det vara nödvändigt att exempelvis sköta städning själva.

6.4 Utbildning

2 kap. 18 § Säkerhetspolisens föreskrifter (PMFS 2019:2) om säkerhetsskydd

Verksamhetsutövaren ska säkerställa att den som anställs eller på annat sätt deltar i säkerhetskänslig verksamhet får en relevant utbildning i säkerhetsskydd innan personen får åtkomst till verksamheten. Detta för att förstå vilka skyddsvärden som finns, vilka hot som eventuellt föreligger och varför säkerhetsskyddsåtgärder är nödvändiga samt hur säkerhetsskyddet ska upprätthållas.

En del av detta kan vara utbildning kring ASK-utrymmen som genomförs innan behörighet tilldelas. Denna typ av utbildning bör minst innehålla information om relevanta delar ur verksamhetsutövarens dimensionerande hotbeskrivning (DHB) samt de rutiner och vilken nivå av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter som gäller för berörda utrymmen. Utrymmesansvariga bör förutom att ha kunskaper om verksamhetsutövarens DHB också vara införstådd i verksamhetsutövarens sätt att hantera säkerhetshotande händelser.

Tips! Tänk på att en säkerhetshotande händelse skyndsamt ska anmälas till Säkerhetspolisen om en säkerhetsskyddsklassificerad uppgift kan ha röjts eller om verksamhetsutövaren får kännedom eller misstanke om någon annan för denne allvarlig säkerhetshotande verksamhet.

7 Checklista

Denna checklista för ASK-utrymmen kan användas som ett stöd för att identifiera behov av säkerhetsskyddsåtgärder inom fysisk säkerhet och kontrollera att väsentliga aspekter beaktats. Checklistan är inte heltäckande och verksamhetsutövaren behöver alltid utgå från sin egen säkerhetsskyddsanalys.

7.1 Utformning av ASK-utrymmen

Placering

- ASK-utrymmen är försedda med funktioner för att upptäcka, försvåra och hantera obehörigt tillträde och skadlig inverkan utifrån ett identifierat säkerhetsskyddsbehov
- ASK-utrymmen är placerade centralt i verksamhetsutövarens anläggning, utan fönster eller andra större öppningar

Beskaffenhet

- ASK-utrymmen har utformats så att luftburet ljud dämpas mot det identifierade behovet av säkerhetsskydd
- ASK-utrymmen har utformats så att strukturburet ljud dämpas mot det identifierade behovet av säkerhetsskydd

Inredning och utrustning

- Möblerna i ASK-utrymmen är inspekterbara utan att de behöver tas isär eller öppnas upp
- Det finns en låsbar förvaringsenhet som inte ligger i anslutning till ASK-utrymmena, för förvaring av teknisk utrustning som kan leda till ljudöverföring

7.2 Rutiner för ASK-utrymmen

Styrning av tillträde

- Passersystem för identifiering eller behörighetskontroll finns för åtkomst till ASK-utrymmen
- ASK-utrymmen låses och larmas när de inte används
- Det finns en logg över tillträden till ASK-utrymmen i syfte att säkerställa spårbarhet rörande nyttjande av ASK-utrymmen
- Behovet av att begränsa behörigheter till ASK-utrymmens omkringliggande utrymmen har beaktats
- Behörigheter till ASK-utrymmen delas endast ut av särskilt ansvariga
- Det finns rutiner för hantering av eventuella externa besök i ASK-utrymmen

Inför samtal

- Bokning av ASK-utrymmen sker genom utrymmesansvariga
- ASK-utrymmen kontrolleras utifrån en av verksamhetsutövaren upprättad instruktion
- Endast tillåten utrustning och materiel medförs till ASK-utrymmen

Under samtal

- Det finns en mötesansvarig som ansvarar för att rutinerna för ASK-utrymmen följs

Efter samtal

- ASK-utrymmen kontrolleras och återställs i syfte att säkerställa att inget otillåtet har lämnats i utrymmen
- En anteckning förs vad gäller datum, tid, deltagare och ansvarig för genomfört möte

Underhåll och kontroll

- Det genomförs regelbundna kontroller av ASK-utrymmen i syfte att tillse att säkerhetsskyddet upprätthålls
- Det finns rutiner för att hantera exempelvis städning och tekniskt underhåll i ASK-utrymmen

Utbildning

- Behöriga till ASK-utrymmen har relevant utbildning i säkerhetsskydd

Sakerhetspolisen

Sakerhetspolisen • Box 12312 • 102 28 Stockholm
Tel: 010-568 70 00 • Fax: 010-568 70 10
E-post: sakerhetspolisen@sakerhetspolisen.se
www.sakerhetspolisen.se